

**Komisja Architektury i Urbanistyki
Oddziału Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu**

**Nauczanie z zakresu zagospodarowania
i planowania przestrzennego
na uczelniach
Województwa Dolnośląskiego**

Leszek Stanek
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Katedra Gospodarki Przestrzennej

Wrocław, 28 listopada 2013

ZESTAWIENIE DANYCH.

Tabela nr 1. Kształcenie studentów dla gospodarki przestrzennej w Woj. Dolnośląskim w 2013 roku.

Uczelnia kierunki		Politechnika Wroclawska					Uniwersytet Przyrodniczy		PWSZ Wałbrzych		Uniw.Ekon.*
		arch.i urb.	gosp.przestrz	arch.krajobr	gosp.przestrz	arch.krajobr	gosp.przestrz	arch.krajobr	gosp.przestrz	gosp.przestrz	
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
liczba przyjętych studentów w 2013 r.	studia inż. I stopnia	stacjon. niestac.	210 28	63 0	0 0	110 0	103 34	21 0	0 0	0 0	
	studia II st.	stacjon. niestac.	200 10	82 0	0 0	65 10	0 0	0 0	0 0	19 (2012) 0	
	studia I st. licencjackie	stacjon. niestac.	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	
	studia podyplom.	zaocz.n niestac.		30(2012)**** 0	31 (2012) 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	
	studia inż. I stopnia	stacjon. niestac.	345 (2012) 157 (2013)	53 (2012) 0	0 0	68 (2012) 20	57 (2012) 23	30(2012) 10	32(2015)*** 0	0 0	
	studia II st.	stacjon. niestac.	314 (2012) 216 (2013)	67 0	0 0	69 5 (2012)	0 0	0 0	0 0	20 15	
przedm. łącznie na studiach I stopnia (niestac./	matematyka	stacjon. niestac.	120 195	120 60		60 0	60 /36/ 45 /36/	60 30	75 30	- -	
	fizyka, konstr., mat.b		120	60		45	0 /0/	45	30	-	
	geom. wykreślna		15	60		30	45 /27/	15	135	-	
	przedm. prawne		0	15	120	0	115 /63/	30	90	-	
	przedm. ekonom. w tym wsp.MPZP		0	10		0	40 /30/	5	45	-	
	hist. sztuki + plast.		470	255		165	18/15/*****	225*****	90	-	
	przedm. informat. demografii		120 0	75 20*****		75 0	45 /45/ 35 /20/	30 0	120 15	- -	
	dot. decyzji admin. infrastrukt. techn.		0 60	0 90		0 75	0 45	0 30	30 45	- -	
	liczba nauczycie- li	w izbie zawod. urb. w izbie zawod.arch w innej izbie zawod		8 ***** 2		0 4 1	1 1 0	1 6 3	1 2 1	0 0 0	
	rada programo- wa	osób łącznie w tym inżynierów architektów prof. zwycz. dr hab. (prof.nadz.) dr mgr inż. mgr bez wyższ. wyksz.		20 18 18 4 7 8 0 0 1	20 18 18 4 7 8 0 0 1		17 12 5 5 2 (1) 5 3 0 2	13 6 1 2 4 (3) 5 0 0 2	11** 5 5 1 2 7 0 0 1	11** 3 3 0 3 7 0 0 1	12 0 0 1 1 10 0 0 0
liczba nauczyc.z prakt. proj	urbanistyczna architektoniczną		8 70*****		0 5	1 2	1 3	3 2	2 2	0 0	
liczba	konstr. lub instalac. praktyką administr.		2 5		1 0	0 1	0 0	1 0	1 0	0 0	

REKRUTACJA NA STUDIA

W 2013 r. uczelnie dolnośląskie przyjęły na studia I i II stopnia z gospodarki przestrzennej **292** osoby, (**940** studentów łącznie z kierunkami: architektura i urbanistyka oraz architektura krajobrazu).

61 osób zaczęło studia podyplomowe: **30** z gospodarki przestrzennej, 31 z arch. krajobrazu (2012).

LICZBA ABSOLWENTÓW

W cyklu rocznym 2012-13 studia I i II stopnia z gospodarki przestrzennej skończyło **235** absolwentów (**1031** osób licząc łącznie z kierunkami architektura i urbanistyka oraz architektura krajobrazu).

Studia podyplomowe ukończyły **54** osoby (**28** z gospodarki przestrzennej, 26 z arch. krajobrazu)(2012)

POTENCJALNA ILOŚĆ MIEJSC PRACY

Dolnośląskie urzędy wojewódzki i marszałkowski w specjalności gospodarka przestrzenna zatrudniają **100** pracowników, Instytut Rozwoju Terytorialnego daje głównie projektantom **62** miejsc pracy (2013)

Projektowaniem dla podstawowych jednostek samorządu terytorialnego zajmuje się **315** osób, w administracji 169 gmin w zakresie gospodarki przestrzennej zatrudniono **747** pracowników (2013).

WNIOSKI

Programy nauczania 4 z pięciu uczelni więcej uwagi udzielają gospodarce przestrzennej ponad lokalnej, mimo że na poziomie gminnym oferuje się **1062** miejsc pracy, a na regionalnym **162**.

Przy 43 letnim okresie zatrudnienia (67-24), **naturalną roczną rotację kadr zapewni w regionie 4 absolwentów specjalności gospodarki przestrzennej i 25 na poziomie gminnym. Łącznie 29 osób/rok.**

Przyjmując że w 2013 roku zapotrzebowanie rekrutacyjne wynosić powinno **60 osób/rok**, uczelnie woj. dolnośląskiego przyjęły **322 studentów** gospodarki przestrzennej (**ponad 5,3 krotnie więcej**).

Uwzględniając łącznie 3 kierunki związane z gospodarką przestrzenną, zrekrutowano **971 studentów** (ponad 16 razy więcej kandydatów niż określone niezbędne zapotrzebowanie).

Kierunki: gospodarka przestrzenna, architektura i urbanistyka oraz architektura krajobrazu skierowały na rynek pracy w 2012 roku **1085 absolwentów**. Jest to liczba porównywalna z ilością zatrudnionych w omawianej specjalności projektantów i pracowników administracji na obszarze regionu (**1224 osób**)

Tabela nr 2. Zróżnicowanie liczby godzin przedmiotów obligatoryjnych w uczelniach województwa dolnośląskiego, kształcących w kierunkach: gospodarka przestrzenna (GP), architektura i urbanistyka (AU) oraz architektura krajobrazu (AK) w 2013 roku.

Przedmioty	Ilość godzin przedmiotów obligatoryjnych				Proporcje max./min.	
	GP		GP + AU + AK		GP	GP+AU+AK
	max. ilość godzin	min. ilość godzin	max. ilość godzin	min. ilość godzin		
matematyka	120	36	120	36	3,3/1	3,3/1
fizyka + mechanika + konstr.+ mat.bud.	60	30	195	0	2,0/1	x
geometria wykreślna	60	0	120	0	x	x
przedmioty prawne	135	27	135	15	5,0/1	9,0/1
przedmioty ekonomiczne	120	63	120	15	1,9/1	8,0/1
historia sztuki + rysunek + rzeźba	255	15	470	15	17,0/1	31,3/1
przedmioty informatyczne	120	45	120	30	2,7/1	4,0/1
demografia	35	15	35	0	2,3/1	x
projektowanie infrastruktury techn.	90	45	90	30	2,0/1	3,0/1

Kształcenie inżynierów gospodarki przestrzennej na analogicznym kierunku nie powinno się różnić programowo o więcej niż 25 % (GP), a w przypadku kierunków pokrewnych o 100 % (GP,AU,AK). Różnice ≤ 200 % są niewłaściwe (rubryki oznaczone kolorem niebieskim), a brak zajęć z fizyki oraz geometrii wykreślnej dla specjalizacji powinien być niedopuszczalnym (kolor czerwony).

2 uczelnie kształcą inżynierów gospodarki przestrzennej nie uwzględniając geometrii wykreślnej.

Liczba godzin zajęć w bloku ekonomicznym dla kierunku gospodarka przestrzenna różni się **4-krotnie**, ujmując szerzej **8 razy**. Ponad połowa godzin zajęć we wszystkich uczelniach dotyczy ekonomii kraju i regionu, nieznaczna część niezbędnej planistom przestrzennym podbudowie planów miejscowych.

Ilość godzin zajęć artystycznych i historii sztuki w ramach jednego kierunku różni się **17-sto krotnie!**

Programy nauczania za mało zajęć poświęcają projektowaniu sieci mediów infrastruktury technicznej.

Programy nauczania inżynierów 3 uczelni zawierają zbyt dużo przedmiotów ogólnych, ekonomicznych i humanistycznych, oraz za mało przedmiotów: ścisłych, artystycznych i praktyczno - technicznych.

Analiza kart przedmiotów wskazuje, że **programy kształcenia inżynierów** w co najmniej 3 uczelniach niepotrzebnie pokrywają się zawartością. Ich połączenie pozwoliło by zwiększyć i lepiej wykorzystać godziny zajęć dla praktycznego nauczania technik sporządzania projektów planistycznych.

Programy wszystkich uczelni kształcących inżynierów w województwie zbyt mało uwagi poświęcają praktycznemu stosowaniu przedmiotów prawnych i ekonomicznych, zwłaszcza prognozom ekonomicznym dla sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Programy nauczania (zwłaszcza w projektowaniu) często pomijają: bilansowanie wskaźników dla projektowanych terenów, wariantowanie analiz populacji, podbudowę ekonomiczną projektów urbanistycznych, procedury wyłączania z użytkowania gruntów rolnych oraz leśnych, scalanie i wymianę gruntów, praktyczne zasady projektowania infrastruktury technicznej, modelowania form.

Niektóre karty przedmiotów uczelni kształcących planistów przestrzennych epizodycznie sygnalizują analizy różnych sposobów gospodarowania przestrzenią. **Programy nauczania nie analizują kompleksowo dużego zróżnicowania i praktycznych rezultatów działań planistycznych za granicą.** Brakuje przedmiotu typu „praktyczne zasady projektowania i gospodarowania przestrzenią w UE”.

Nauczanie inżynierów nie zawiera (oprócz 30 godzin wykładów w programie jednej uczelni) **zajęć dotyczących rodzajów i sposobu wydawania decyzji administracyjnych** w gospodarce przestrzennej. Jest to jedno z większych uchybień kształcenia z zakresu planowania przestrzennego.

Programy studiów inżynierskich nie obejmują pełnego zakresu wiedzy oraz umiejętności dla ich samodzielnego stosowania w praktyce projektowej i administracyjnej.

Niewystarczające w tym zakresie są też kierunkowe studia II stopnia. Zakres wiedzy, pozwalający na samodzielne prowadzenie działalności zawodowej zawierają specjalistyczne studia podyplomowe.

Prowadzone przez uczelnie studia z gospodarki przestrzennej, zwłaszcza planowania przestrzennego, zmierzają do wydłużenia procesu nauczania. Można by to uznać za słuszne w przypadku znacznego podniesienia jakości nauczania (w tym umiejętności praktycznych na studiach inżynierskich).

Trend ten jest sprzeczny z nowymi działaniami ustawodawcy, zmierzającym ku udostępnieniu samodzielnej działalności zawodowej absolwentom studiów inżynierskich (ustawa deregulacyjna).

RADY PROGRAMOWE

Wśród 7 analizowanych kierunkowych rad programowych skład 5 prawdopodobnie nie spełnia zalecanych kryteriów odnośnie ilości członków z wymaganymi tytułami naukowymi.

Z 6 kierunkowych rad programowych, przygotowujących programy kształcenia dla inżynierów, **w trzech większość członków tytułu zawodowego inżyniera nie posiada.**

Większość członków rad programowych nie należy do izb zawodowych i nie legitymuje się praktyką projektową ani administracyjną.

KWALIFIKACJE Z ZAKRESU PRAKTYKI ZAWODOWEJ KADRY NAUCZAJĄCEJ

Większość kadr nauczających uczelni w województwie dolnośląskim nie należy do izb ani stowarzyszeń zawodowych, często nie posiada doświadczenia i profesjonalnych uprawnień projektowych oraz wykonawczych.

Ministerstwo, władze uczelni i rady programowe nie dostrzegają spustoszeń wywołanych przez wyeliminowanie w długim okresie czasu szkół zawodowych oraz techników w umiejętnościach i wiedzy technicznej na poziomie szkół podstawowych oraz średnich.

Wiedza ta i umiejętności są w większości niższe niż kilkanaście lat temu.

Programy nauczania i doświadczenie zawodowe kadr uczelni w większości przypadków **nie pozwalają na nadrobienie zaległości w zakresie znajomości praktyki projektowej, obowiązujących norm (polskich oraz unijnych) i przepisów prawnych.**

Teoretyczny charakter prowadzenia przedmiotów pogłębia różnice między wymogami praktycznymi dla inżynierów na rynku pracy i sposobem kształcenia studentów.

PROPONOWANE ROZWIĄZANIA.

1. Ze względu na ograniczoną możliwość zatrudnienia, rozważyć porozumienie między uczelniami i działania w sprawie rekrutacji na kierunki związane z gospodarką przestrzenną (w tym w aspekcie kształcenia o profilu regionalnym lub lokalnym).
2. Zmodyfikować sposoby nauczania ujednolicając programy kształcenia na analogicznych kierunkach, z ich dostosowaniem do specjalizacji (np. projektowej lub administracyjnej).
3. **Dostosować programy nauczania studiów I stopnia bezpośrednio do wymogów rynku pracy, zwiększając ilość godzin i jakość kształcenia przedmiotów inżynierskich.**
4. Rozszerzyć udział w procesie kształcenia przedmiotów inżynierskich osób z doświadczeniami zawodowymi (projektowymi i administracyjnymi).
5. **Zmniejszyć rozpiętości obligatoryjnych godzin zajęć w programach nauczania studiów I stopnia dla kierunku gospodarka przestrzenna**, z dostosowaniem do poziomu uczelni wiodącej (Politechniki Wrocławskiej). Dotyczy to przedmiotów: ścisłych (proponowane minimalne limity godzin to: z matematyki - 120, geometrii wykreślnej - 90, fizyki - 60), techniczno - artystycznych (np. w bloku przedmiotów z historii sztuki, rysunku i rzeźby łącznie - 250 godzin), oraz ogólnorozwojowych (z sugestią zmniejszenia ich zakresu i częściowego przeniesienia na studia II stopnia).
6. Podjąć starania aby **zagospodarowanie oraz ład przestrzenny** przedstawiać na tle wartościowania dzieł sztuki i zadań celu publicznego, a obowiązujące procedury prawne oraz decyzje administracyjne **traktować jako obywatelski obowiązek przestrzegania przepisów prawnych w programach nauczania przedszkoli i szkół podstawowych**.
Np. w szkołach jako oddzielny przedmiot lub składowa wychowania obywatelskiego.
7. Podjąć działania celem prawnego (ustawowego) uregulowania nazw oraz zakresów kompetencji osób kształtujących gospodarkę przestrzenną, uwzględniając ich prawa autorskie, uprawnienia zawodowe i odpowiedzialność. Dotyczy to m. i. uprawnień: ekonomistów, architektów krajobrazu oraz uregulowania kompetencji urbanistów odnośnie rozdziałów 3, 4 i 5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
Wskazane jest zaniechanie nauczania w specjalności gospodarka przestrzenna na studiach I i II stopnia. Rozwiązaniem jest kształcenie w omawianym kierunku po zdobyciu wiedzy oraz praktyki zawodowej, na etapie studiów podyplomowych lub specjalnych.
8. Rozważyć **podjęcie działań prawnych**, zmierzających do identyfikacji osób odpowiedzialnych za podejmowanie niewłaściwych rozstrzygnięć i decyzji w zakresie gospodarki przestrzennej, **celem poprawy ładu przestrzennego i umożliwienia poszkodowanym imiennego dochodzenia roszczeń od winnych w sądzie**.

POST SCRIPTUM.

Kształcenie na kierunku gospodarka przestrzenna, zwłaszcza w planowaniu, powinno odpowiadać prostym zasadom: **uczelnia - uczy, instytuty naukowo - badawcze i zakłady specjalne - kreują naukę**. Wynika to z logiki pojęć.

Gospodarka przestrzenna nie może być oderwana od nauki, ale przede wszystkim musi być powiązana z praktyką obowiązujących przepisów prawa, zasad ekonomii oraz kształtowania przestrzeni trójwymiarowej. Niestety nauka w polskiej rzeczywistości oddala się od praktyki nie tylko w gospodarce przestrzennej. Wynika to z tego, że:

- nie docenia i nie honoruje posiadających osiągnięcia praktyczne w zagospodarowaniu przestrzennym tytułami naukowymi,
- biorąc pod uwagę dotychczasowy proces zagospodarowania przestrzennego Polski na tle prawidłowo pojętego zrównoważonego rozwoju, ludzie nauki nie potrafili swoim autorytetem przeciwstawić się rabunkowej gospodarce przestrzeni, niekorzystnym procesom dezurbanizacji ani utracie walorów krajobrazowych miast i wsi,
- utrwała sprzeczności, bowiem pracowników uczelni rozlicza się za godziny dydaktyczne, a ocenia głównie za pracę naukową.

Załącznik nr 4 do „Raportu o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce” sporządzony 29 października 2013 roku przez: *dr Adama Kowalewskiego, Jeremiego Mordasewicza, prof. Jerzego Osiatyńskiego, prof. Jerzego Regulskiego, prof. Przemysława Śleszyńskiego i Sędziego Jerzego Stępienia* zawiera poniższe pouczające zdjęcia. Wymownie pokazują one przejawy gospodarowania przestrzenią, wskazując na to czego powinniśmy uczyć i wymagać od studentów. Komentarz wydaje się zbędny.

Baconel-sur-Selle (Francja)

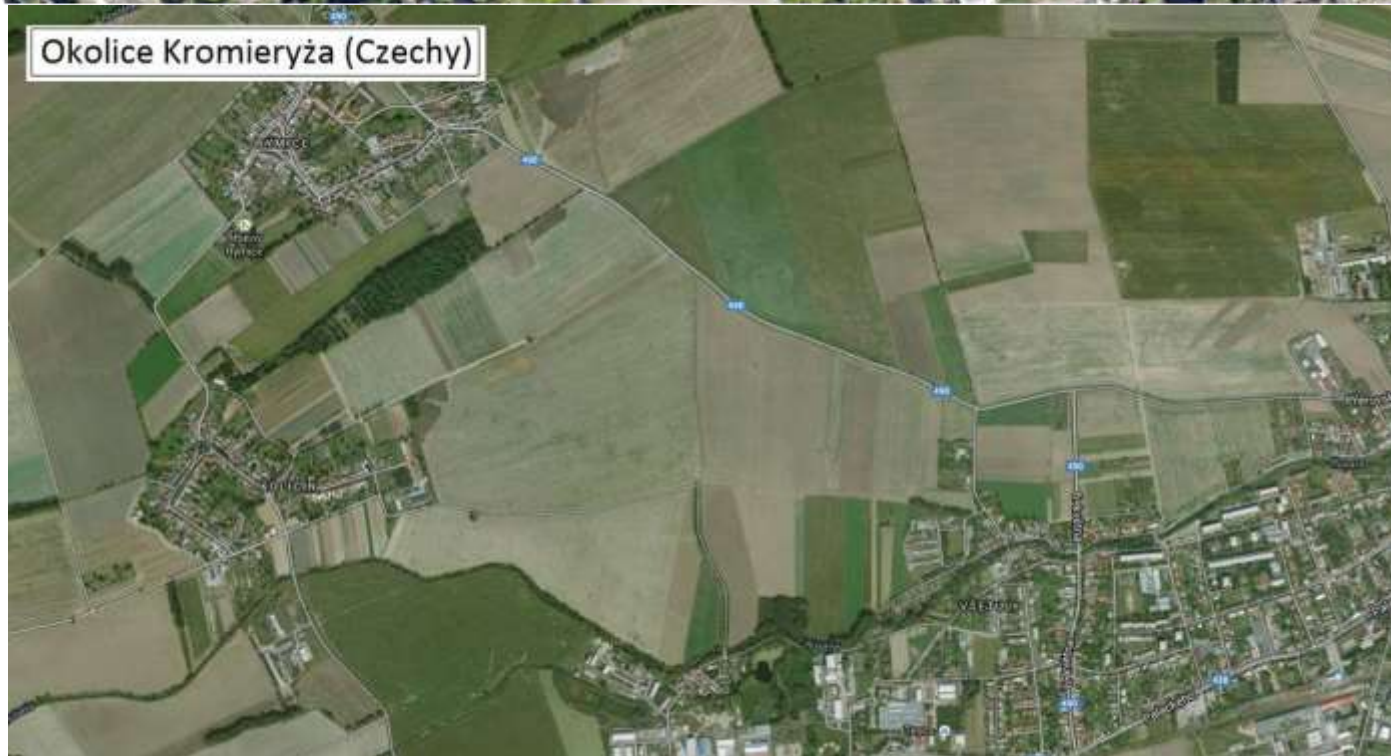
Bad Neustad (Niemcy)

Amsterdam (Holandia)

Okolice Kromieryža (Czechy)

strefa podmiejska Łodzi (Polska)

Okolice Buska-Zdroju (świętokrzyskie)

Oby kształceni przez nas studenci w przyszłości nie mieli okazji do pokazywania przykładów gospodarki przestrzenią widocznych na dwóch ostatnich zdjęciach.

I żeby mieli możliwość obecne błędy naprawić...

Dziękuję za uwagę.